

HOOFDSTUK 10: SEKSUELE VOORKEUR

NOTA'S BIJ POWERPOINT

Overzicht

In de les van vandaag wil ik u een aantal concepten en argumenten aanreiken om op een filosofische manier na te denken over wat seksuele voorkeuren zijn – en ik concentreer me daarbij op homoseksualiteit (niet op bestialiteit, necrofilie, fetisjisme, etc).

Inleiding: 2 paradigma's: de 'harde' wetenschappen

Het eerste paradigma noem ik een essentialistisch paradigma, omdat de voorvechters ervan er impliciet of expliciet van overtuigd zijn dat homoseksualiteit een natuurlijke essentie heeft, en dat het mogelijk moet zijn om die 'essentie' bloot te leggen door middel van zogenaamde 'harde' wetenschappen, zoals de neurowetenschappen en de genetica. Wanneer je een aantal exemplarische teksten uit dit paradigma in een woordenwolk weergeeft, krijg je het volgende resultaat.

Inleiding: woordenwolk de 'harde' wetenschappen

Het universele
Essentie

Inleiding: 2 paradigma's: de 'zachte' wetenschappen

De antipode van het essentialisme is het zogenaamde 'sociaal-constructivisme'. Persoonlijk vind ik dat de term al te vaak onkritisch gebruikt wordt (en een van mijn lesdoelen vandaag is om het concept 'sociaal-C' een beetje uit te benen). Homoseksualiteit staat niet in de genen geschreven, maar is ingebed in allerlei complexe sociale, culturele en economische netwerken. Het is een 'fictie', 'constructie'.

Inleiding: woordenwolk de 'zachte' wetenschappen

Debat tussen 'harde' en 'zachte' wetenschappers kan je op filosofisch niveau vertalen naar het debat tussen 'essentialisten' en 'sociaal-constructivisten', en in dat debat staat de notie 'natuurlijke soort' vaak centraal. In wat volgt zal ik aangeven wat natuurlijke soorten precies zijn, en dat er ook andere soorten van soorten bestaan dan natuurlijke soorten – zoals sociale soorten en interactieve soorten. Daarna wil ik nagaan welk van die begrippen best van toepassing is op seksuele voorkeuren, in het bijzonder homoseksualiteit.

Onveranderlijk-kneedbaar
Biologie-cultuur
Universeel-cultuurgebonden
Natuurlijk-contingent

Inleiding: 2 paradigma's

In het debat tussen 'essentialisten' en 'sociaal-constructivisten' staat de notie 'natuurlijke soort' vaak centraal. In wat volgt zal ik drie soorten van soorten bespreken: natuurlijke soorten, sociale soorten, en interactieve soorten.

Soorten van soorten: natuurlijke soort

Er zijn verschillende manieren om groep van mensen in deze ruimte te verdelen...

Een groep...waarvan de leden een groot aantal (sommigen zeggen zelfs: een onuitputtelijk aantal) vaste, interne en natuurlijke kenmerken delen...

Griffiths: 'a productive object of scientific inquiry'

Soorten van soorten: natuurlijke menselijke soort

Waarom is een bloedgroep een natuurlijke soort? Omdat elke bloedgroep gedefinieerd wordt door de aanwezigheid van specifieke antigenen die zich hechten aan het celmembraan van rode bloedcellen. Antigenen zijn een goed voorbeeld van vast, interne en natuurlijke kenmerken.

Soorten van soorten: X is een NS als...

Zeggen dat een groep X een natuurlijke soort vormt, betekent dat alle leden van groep X (en enkel deze leden) zich kenmerken door een unieke eigenschap die hen onderscheidt van groep Y – niet zomaar een eigenschap, maar wel een natuurlijke eigenschap (zoals antigenen, protonen of chromosomen). En ten slotte...

Soorten van soorten: niet-natuurlijke soort

Ik gaf daarnet al aan dat niet alle verzamelingen natuurlijke verzamelingen zijn. Zulke verzamelingen noem ik 'sociale soorten'. Het is een zeer brede categorie, en daarom ook niet erg interessant op zich. Alle dingen die 'sociale constructies' genoemd worden horen er bijvoorbeeld in thuis – en dat zijn er erg veel. Naast niet-natuurlijk zijn sociale soorten ook niet homogeen en begrensd.

Soorten van soorten: niet-natuurlijke menselijke soort

Eigenschappen die gedeeld worden door alle leden van de groep van gescheiden vaders zijn geen vaste, interne en natuurlijke eigenschappen, maar eerder variabele (gescheiden vaders kunnen hertrouwen), externe en culturele eigenschappen (het gescheiden-zijn maakt geen deel uit van het lichaam van het individu, maar wel van diens socio-culturele context).

Soorten van soorten: interactieve soort

Volgens Hacking is er ten slotte ook nog een subgroep van de groep van sociale menselijke soorten, waarbij er sprake is van een heus interactie-effect tussen theorieën en mensen. Ik zei daarnet al dat mensen veranderen wanneer onze theorieën over hen veranderen. Nu kunnen we een stapje verder gaan: soms veranderen diezelfde theorieën op hun beurt (die theorieën die mensen veranderen) omdat (en als een gevolg van het feit dat) de mensen waarover die theorieën handelen, veranderen. Een goed voorbeeld van zo'n interactie-effect vinden we in de geschiedenis van de psychiatrie – de opeenvolgende theorieën over schizofrenie hebben schizofrene patienten namelijk veranderd, en die wijzigingen hebben op hun beurt de theorieën over schizofrenie bijgestuurd.

Zijn seksuele voorkeuren natuurlijke soorten: onverschillig

Het meest interessante argument tegen de stelling dat homoseksualiteit een natuurlijke soort is, is dat de leden van deze soort – homoseksuele individuen – helemaal niet onverschillig zijn tegenover de opeenvolgende wetenschappelijke theorieën over homoseksualiteit. Die stelling moet ik een beetje preciseren. Mijn stelling is niet zozeer dat theorieën over homoseksualiteit een *impact* hebben op homoseksuele individuen (die stelling is triviaal); mijn stelling is dat deze impact van die aard is dat ze wijzigingen aanbrengt in het denken en het gedrag van homoseksuele individuen, en dat die wijzigingen op hun beurt een impact hebben op de theorievorming over homoseksualiteit. Er ontstaat met andere woorden een subtiele en gecompliceerde interactie tussen theorievorming en gedrag, die we als volgt kunnen schematiseren

Zijn seksuele voorkeuren sociale constructen: David Halperin

'Een vader kan zijn jonge zoon gelasten voor een nacht bij een bepaalde man te gaan slapen, die dan met de knaap paederastie mag plegen. De vader ontvangt daarvoor een vergoeding. Wanneer dit in het verleden geregeld gebeurde, ontstond tussen de man en de jongen een vaste verhouding, gelijk aan die tussen vader en zoon (anusvader, mo-ée en anuszoon, mo-maq genoemd). De jongen kon er dan van op aan dat hij de dochter van die man als zijn "zuster" mocht beschouwen en dat ze hem als ruilzuster voor zijn toekomstig huwelijk zou worden toegewezen. De jongens beginnen op deze leeftijd ["grote kinderen"] in navolging van de volwassen mannen ook een vezelstaart te dragen. De anusstreek wordt door de mannen namelijk als hun schaamdeel beschouwd. Enerzijds kan deze opvatting een gevolg zijn van de homoseksuele praktijken, anderzijds wordt zij verklaarbaar uit de vrees van de mannen dat ze door de vrouwen voor "groot-aars" uitgescholden zullen worden' (Boelaars 1981).

Conclusie

De geschiedenis van de herenliefde, en de sociaal-culturele antropologie, leren ons dat er ondanks de duidelijke (en soms verbijsterende) verschillen tussen vormen van homoseksueel gedrag, ook gelijkenissen en continuïteiten zijn. Vroegere vormen keren terug in hedendaagse vormen, en vaak bestaan beide vormen ook gewoon naast elkaar, zij het dan met een zekere geografische spreiding. Betekent dat dat het essentialisme hier het pleit wint? Ja en neen. Het feit dat er duidelijke continuïteiten zijn in de verschillende vormen van homoseksualiteit, betekent niet dat er slechts één vorm bestaat (zoals biologen en allerlei andere essentialisten soms lijken te veronderstellen), maar wel verschillende vormen, en de vraag is of je aan elk van die vormen een essentie kan toekennen. Het feit dat er tal van 'tussenvormen' bestaan die elementen van de genoemde basisvormen combineren, lijkt tegen een essentialistische positie in te gaan.